

Amerikából jöttem, mesterségem címere...

1992 óta négy magyar könyvtárosnak volt lehetősége a washingtoni Kongresszusi Könyvtárban (Library of Congress) három hónapos látogatást tenni a Soros Alapítvány segítségével: Varga Gábornénak (ELTE Kari Olvasó – 1992), Deák Nórának (jelenleg ELTE Angol-Amerikai Intézet Könyvtára, 1993-ban KLTE Egyetemi Könyvtár), Komlódi Anitának (1994-ben KLTE végzős informatikus-könyvtár szakos, jelenleg PhD kurzust végez könyvtár szakon a Maryland Állami Egyetemen), valamint Krasznai Mártának – Országos Idegennyelvű Könyvtár – 1996). Ebben a cikkben ezeknek az utaknak a gazdag élményeit szeretnénk röviden összefoglalni, és egyben felhívni a figyelmet a programra, amely a Soros Alapítvány szervezésében ismét meghirdetésre került az 1998. évre. Mindnyájan nagyon hasznosnak és érdekesnek tartottuk a látogatást, amely segítette munkánkat és pályafutásunkat.

A Library of Congress – Soros Alapítvány Visiting Fellows Program 1992-ben indult, és eredetileg hároméves időtartamra tervezték. A program alapjául a Library of Congress Intern Program szolgált. (Az LC Intern Programok néhány hetes tanfolyamok vagy több hónapos, esetleg éves könyvtári elméleti és gyakorlati munkára adtak lehetőséget amerikai és külföldi ösztöndíjasoknak egyaránt.)

A közép- és kelet-európai országok Soros Alapítvány irodái segítségével hirdették meg ezt a programot. A jelentkezők közül szakmai bizottságok válogattak, majd az összes pályázó közül a Kongresszusi Könyvtár Válogató Bizottsága (Library of Congress Selection Team) választotta ki a végső résztvevőket. Magyarországot az öt évből négyben képviselte egy-egy magyar könyvtáros. Az első csoport 14 tagja 14 különböző jellegű könyvtárat képviselt (nemzeti könyvtár, egyetemi könyvtár és kisebb szakkönyvtár), végzettségük, szakmai múltjuk, érdeklődésük is különböző volt. A program második évében összesen 9 közép- és kelet-európai ország és volt szovjet tagállam (Észtország, Lettország, Litvánia, Macedónia, Magyarország, Moldova, Oroszország, Románia, Szlovénia) képviselésében 12 könyvtárosból állt a csoport. Az előző csoporttól eltérően ez egységesebb képet mutatott mind a végzettséget, mind a könyvtártípust, mind az életkort illetően. A többség könyvtárban dolgozott már jó ideje, középkarrierjének derekán, de egy kivételtől eltekintve mindenki bölcsész-diplomával rendelkezett, és nem végzett könyvtár szakot. Sokan jöttek egyetemi könyvtárból, mely egyben nemzeti funkciót is betölt az egyes országokban (Észtország, Magyarország, Macedónia, Szlovénia) vagy a nemzeti könyvtárból, mint az egyik észt és moldáv kollégánál, illetve egy-egy fő akadémiai, megyei és szakkönyvtárból. A munkakörök ugyan eltérőek voltak, de senki sem dolgozott vezető beosztásban. A harmadik évben 12 könyvtáros volt ismét a csoportban 11 országból Szlovéniától Kirgiziaig. Egyetemi, nemzeti, akadémiai és közművelődési könyvtárból, valamint könyvtártanszékekről érkeztek a résztvevők. Az előző évhez hasonlóan karrierjük elején vagy közepén járó könyvtárosokat választottak ki a programra.

A három hónapos képzés első öt hete bevezetést nyújtott a Kongresszusi Könyvtár szervezeti felépítésébe, és funkcióit is részletesen elemezték a könyvtár vezető munkatársai. A délelőtti előadásokat az egyes osztályok meglátogatása, könyvtár-túrák vagy más könyvtárak megtekintése követte délutánonként. Nagyon érdekes volt a Kongresszusi Tájékoztató Szolgálatban (Congressional Research Service) eltöltött idő. Itt előadásokat hallottunk a CRS és az Egyesült Államok Kongresszusának a kapcsolatáról, megtudhattuk, hogy milyen bibliográfiai adatbázisokat készítenek és használnak, milyen publikációs tevékenységet folytatnak, hogyan szolgálják a Kongresszust és a képviselőket. Ugyancsak érdekes és hasznos program volt a Szerzői Jogi Irodában (Copyright Office) tett látogatás, ahol a szerzői jogokkal és a copyright történetével kapcsolatban kaptunk kimerítő információkat. Izgalmas volt megismerkedni az ún. American Memory Projecttel, amely ritka és értékes könyvtári gyűjtemények digitalizálását tűzte ki célul; megismerkedni az Amerikai Néprajzi Központ (American Folklife Center) programjaival és kiadványaival. Ugyancsak az első hónapban egy-egy napon az LC-n kívüli más könyvtárakat, gyűjteményeket is megtekinthettünk Washingtonban vagy a környéken (National Agricultural Library, National Library of Medicine, Folger Shakespeare Library). Nagyra értékeltük a szervezők rugalmasságát abban, hogy minden évben az előző csoport észrevételeinek megfelelően átalakították az orientáció felépítését. Az előadások közül különös érdeklődés kísérte azt, amely az amerikai könyvtárosok szakmai megítélésének és elismerésének kérdéseit, etikai problémáit taglalta. Ugyancsak érdeklődést keltett az információ fontosságát és az ahhoz való hozzáférést hangsúlyozó elvi és gyakorlati könyvtárpolitikát ismertető előadás, valamint az, amely az erőforrások megosztását és az együttműködést szorgalmazta, és azt gyakorlati példákon is bemutatta. Úgy érezzük – a napi pénzügyi nehézségeken túl – elsősorban ezek azok a területek és témakörök, melyek itt Magyarországon (és persze a többi kelet-európai országban is) a szakma nagyobb figyelmére kellene, hogy számítsanak.

A program második felében egyéni gyakorlati képzésre került sor. A beadott pályázatban megjelölt 3 érdeklődési terület és a Kongresszusi Könyvtár adottságai (betanításra vállalkozó osztály, annak kapacitása, aktuális leterheltsége vagy fogadókészsége, korábbi tapasztalatai) határozták meg, hogy melyik résztvevő hová kerül és milyen munkát végez – elvileg 7 héten át, gyakorlatilag azonban kb. 4 hétre szűkült ez az idő. Minket magyarokat mindhárom esetben tájékoztató könyvtárosnak osztottak be a Központi Olvasóterem Humán- és Társadalomtudományok Osztályára (Main Reading Room Humanities and Social Sciences Division), valamint egy esetben részben az Európai Osztályra (European Division). Az első napok olvasással, tanulással teltek, át kellett nézni azokat a belső információs anyagokat, munkaköri leírásokat, melyeket minden kezdő kolléga megkap. Megismerkedtünk ennek a részlegnek a szervezeti felépítésével, a különböző munkacsoportokkal, részt vettünk számítógépes tanfolyamokon, ahol elsajátítottuk az LC információs rendszerének használatához szükséges tudnivalókat. Mint referenz könyvtárosok szolgálatot teljesítettünk a Központi Olvasóterem (Main Reading Room) ügyeleti pontjain, s egyben betekintést nyertünk a szabadpolcos kézikönyvtári állományba. Természetesen nem volt mód a rövid négy hét alatt a Központi Olvasóterem referenz gyűjteményének mind a 70 ezer kötetét megis-

merni, de az olvasószolgálatban sikerült a kérdésekre válaszolni, s megismerni az ott dolgozók szakmai problémáit, a csoport munkáját.

Nagyon hasznosnak bizonyult a csoportos látogatás az Illinois-i Állami Egyetemen működő Mortenson Központba (University of Illinois Mortenson Center), illetve az ottani egyetemi könyvtárba, melyek amerikai viszonylatban közismertek közép- és kelet-európai, valamint szláv érdekeltségükről és kiterjedt kapcsolataikról. A program során egynapos kirándulás erejéig Chicago nevezetességei mellett olyan intézményekben is látogatást tettünk, mint az Amerikai Könyvtáros Egyesület (American Library Association) központja, vagy a Tudományos Könyvtárak Központja (Center of Research Libraries) és a Chicago-i Városi Könyvtár (Chicago Public Library). Talán ennél is fontosabb és gyümölcsözőbb volt az OCLC-nél eltöltött nem egészen kétnapos program az Ohio állambeli Dublinban, hiszen végigkövethettük az ott végzett összes munkafolyamatot, és kapcsolatot létesíthettünk az ottani munkatársakkal, akik azóta is folyamatosan tájékoztatnak az OCLC újdonságairól a kiküldött Newsletter-en keresztül.

1995-re a program némileg átalakult. A látogatás időpontja őszi (szeptember–december) átkerült tavaszra (március–május), és a programban nagyobb hangsúlyt kap az Internet. Az ott töltött idő szerkezete is módosult: az első öt hét bevezetés után az ösztöndíjasok különböző könyvtárakban folytatták a programot Washingtonban és a környéken, otthoni könyvtáruknak megfelelő könyvtártípusban. A résztvevő könyvtárak között továbbra is egyetemi, nemzeti, szak- és közművelődési könyvtárakat találunk.

A mérhetetlen szakmai ismeretanyag, a megszerzett tudáson és az átélt rengeteg élményen túl rendkívül hasznos volt a továbbképzés a kollégákkal kötött ismeretségek, barátságok tekintetében is. Remélhetőleg mind a közép- és kelet-európai, mind az amerikai kollégákkal sikerült olyan kapcsolatot kialakítani, mely a jövőben tovább él, és egy nagy hálózat-rendszer részeként együtt tudunk működni és szükség esetén segítséget tudunk nyújtani egymásnak. Ezt természetesen a távolabbi jövő fogja eldönteni, de a hazaérkezésünk óta eltelt idő alatt már számtalan kollégával állunk állandó kapcsolatban. Nemrégiben került sor Budapesten egy workshoptra, amelynek elsődleges célja a könyvtárosok felkészítése volt továbbképzések szervezésére, illetve megtartására. Emellett szóba került a jövőbeli programok pénzügyi és ötletbeli előkészítése, valamint tapasztalat- és információcseré az egyes országok könyvtáraiban bekövetkezett változásokról és lehetőségekről.

A program az 1992–1994. évi magyar ösztöndíjasok pályafutásában pozitív változásokat hozott. A három ösztöndíjas közül ketten előreléptek a pályafutásukban, a harmadik ösztöndíjas pedig az Egyesült Államokban folytatja doktori tanulmányait. A résztvevők rengeteg kiadvánnyal, prospektussal, tájékoztatóval tértek haza, melyeket az OSZK Könyvtártudományi Szakkönyvtárában szándékoznak elhelyezni és a nyilvánosság számára ilyen módon hozzáférhetővé tenni. Szívesen vállalkozunk továbbá kötetlen formában személyesen is megosztani élményeiket az érdeklődőkkel, jövőbeli pályázókkal.

Deák Nóra–Komlódi Anita–Varga Gáborné